

## Llengua meva malalta

En l'acte solemne de concessió d'aquells premis instituïts per l'inventor de la dinamita, el premiat amb el de literatura és l'encarregat de fer el discurs d'agraïment. Si el premiat és un poeta, aquest discurs acostuma a tractar, d'una manera o altra, de la llengua.

I és que el poeta sap, com va dir Josif Brodskij, en el discurs que va fer en aquesta ocasió, que allò que acostumem a dir-ne la «veu de la musa» és, en realitat, un mandat de la llengua, sap que no és la llengua la que li serveix d'instrument, sinó que ell, el poeta, és el mitjà del qual la llengua se serveix per prolongar la seva existència.

Bé, no som pas en l'acte de concessió del Premi Nobel. Però, com que mai no me l'atorgaran, per raons diverses i no pas perquè no me'l mereixi, i com que mai no podré fer aquell discurs solemne a Estocolm sobre la llengua, aprofito la vostra amable invitació per fer aquí, a Castelló d'Empúries, aquell discurs sobre la llengua, la poesia i sobre la meva poesia.

Recordo que en la meva més tendra joventut, posem-hi als catorze anys, incitat per la lectura dels poemes dels exemples dels llibres d'història de la literatura del batxillerat, em van venir ganes d'escriure algun poema. I ho vaig fer, en castellà, que llavors era la llengua seriosa, i també la llengua de l'escola. La nostra immersió castellana era total, sense ni una hora dedicada a l'estudi del català, i és que el català no existia. Sí que existia, als llibres, la literatura catalana, dos capellans, bàsicament, mossèn Jacinto Verdaguer i mossèn Costa i Llobera. I els exemples eren en castellà: «El sueño de Isabel», de l'*Atlàntida*, i «El pino de Formentor», en una traducció de l'autor, que començava:

Hay en mi tierra un árbol que el corazón venera,  
de cedro es su ramaje, de césped su verdor.  
Anida entre sus hojas eterna primavera  
y arrostra los turbiones que azotan la ribera,  
añoso luchador!

El català era, per a mi i per a tots els cadellats de la meua volada, la llengua de casa, la de tot. Menys la de l'escola, que llavors se'n deia *colegio*. Estic parlant de Girona, concretament de la Girona dels anys cinquanta. El castellà era la llengua del *colegio*, que «arrulló nuestra infancia / con murmullos de amor maternal, / expandiendo la dulce fragancia / de su inmenso y florido rosal», com deia l'himne de la casa. I era la llengua dels funcionaris, dels jutges, dels militars, dels policies, i, com en els temps de Santiago Rusiñol, la llengua de les minyones. Bé, d'algunes, perquè encara en quedaven de catalanes.

També era la llengua de l'Església en els sermons dels dies importants, Fires i Setmana Santa, i en els *fervorines* que ens feia mossèn Martirià als Maristes. Per sort, la llengua vehicular de la litúrgia era encara el llatí i ens vam estalviar de dir *Cordero de Dios*, en comptes de *Agnus Dei*. De tota manera, aquella estranya situació, vista de lluny, no em sembla pas negativa del tot. Sobretot la de la persistència del llatí. El cervellet del poeta que vaig començar a ser llavors havia de saltar entre el castellà oficial de l'escola, el català de casa, el francès que estudiàvem al batxillerat i el llatí de la missa. Quatre llengües que m'ajudarien a guanyar agilitat mental. Pel que fa a la immersió castellana, he de dir que no m'ha impedit ser el poeta que soc. O sigui que els que creuen que la immersió catalana pot ser perjudicial de cara al naixement d'un nou Cervantes, a l'Hospitalet o a Santa Coloma de Gramenet, que no pateixin. Si ha de ser, serà.

La immersió castellana, però, em va dificultar la lectura en català i em va impedir el coneixement dels escriptors de la meua llengua.

La veritat és que, als catorze anys, em costava llegir en català. Els llibres catalans que hi havia a casa, l'*Atlàntida* i *Canigó*, de Verdaguier, eren com escrits en una llengua estranya. La meitat de les paraules no les entenia. Per exemple, ni *boscúria*, ni *cantúria*, ni *davalla*, ni *ermitatge*, només per recordar la primera estrofa de *Canigó*. Què havia de fer, si el català escrit era tan diferent del que jo sabia i parlava? També hi havia a casa una antologia de poesia, *Selecta de lectures*, em sembla que es deia. Poetes diversos. Allà el català era també complicat. I si l'entenia, no m'agradava. Era un català estrany, no era el català que fèiem servir habitualment a casa i amb els amics. De fet, hi havia dues llengües catalanes que cohabitaven. El català usual, ple de castellanismes i dialectalismes locals i fins i tot familiars, i el català dels llibres de poesia que hi havia per casa. Dos mons diferents, per a mi irreconciliables. Si volia escriure poemes en català haurien de ser

en aquell català que formava part de la meva ànima. Era un problema, perquè el meu català era molt pobre i molt brut. La immersió castellana m'havia privat, això sí, del coneixement de la meva llengua natural d'una manera diguem-ne científica, no en sabia la gramàtica, ni la morfologia, ni la sintaxi. I el lèxic habitual, el de la meva àvia, el *desar*, el *trigar*, el *cercar*, la *flassada*, la *vànova*, el tenia assegurat, però no, ni de lluny, el lèxic diguem-ne culte, literari. A més, es donava la particularitat que a casa la meva àvia, que era al pis del costat, es parlava una llengua diferent de la de casa meva. La meva àvia deia *vànova* allà on a casa es deia *colxa*, el seu *trigar*, a casa es deia *tardar*, el seu *esclovellar*, a casa es deia *pelar*. De *cercar* en dèiem *buscar*. De les *grasoletes* en dèiem *brunyolets*, dels *fesols*, en dèiem *mongets*, d'una *presa de xocolata* en dèiem una *pastilla de xocolata*, d'un *cassó* en dèiem un *pot*, d'un *got* en dèiem un *vas*. I si els meus oncles deien *papa* i *mama*, a casa dèiem *papà* i *mamá*... En fi, confusió per a un cervell que maldava per fer-se seva la seva llengua.

Volia escriure una poesia que no em semblés estranya, antiquada i incomprendible. Els pocs models que tenia no m'agradaven. A aquell adolescent, quan llegia poemes castellans, no li feien aquella impressió de rampoines.

Però a casa també hi havia llibres de Josep Pla. I aquí va ser on, a poc a poc, i amb el meu creixement natural, vaig anar introduint-me al català dels llibres.

L'escoltisme em va posar al davant Maragall, per les seves poesies pirinenques. Maragall em sonava menys estrany, més pròxim. Més modern. Potser perquè la seva llengua era una mica més bruta que la de Verdaguer, més contaminada, com ho era la de casa meva. I en general la de tots els gironins. Quan venia algun cap escolta de Barcelona i parlava un català més correcte, dèiem, amb una certa velada mofa, que parlava *escaient*. O sigui que la llengua ens preocupava. I em preocupava. Sabíem que el català el sabíem, però que, paradoxalment, calia aprendre'l. Sobretot, a escriure'l.

Quan ja tenia setze anys, vaig rebre les primeres lliçons de la meva llengua. Ricard Masó, fill de Narcís Masó, el pedagog noucentista, germà de l'arquitecte Rafael Masó, va ser l'encarregat de fer-nos classes. El cas és que, als disset anys, jo i altres lletraferits ja fèiem tankes a la manera ribiana. I llegíem Riba compulsivament. De tota manera, quan vaig fer els meus primers poemes en català, continuava pensant que no havien de ser de cap manera en aquell català *escaient* que feia una certa pudor de naftalina. El català dels *llurs*, *tanmateix*, *debadés*, *nogensmenys*...

Després, al seminari de Girona, Modest Prats va ensenyar-me moltes coses de la meva llengua i, sobretot, que calia escriure-la amb precisió. I encara després, al monestir de Montserrat, el pare Pacià Garriga va ensenyar-me més gramàtica. El pare Pacià, que era un home pacient i encantador, s'esgarriava tènuelement quan jo li deia que dir *ací* em semblava antiquat. Jo deia *aquí* i mai no he sentit un *ací*

sense que em vingués a la memòria aquell català *escaient* de la meva adolescència. Al Montserrat de la meva època es parlava molt *escaient*. S'esberlaven tots els diftongs creixents... Si jo deia *con-cién-cia*, tres síl·labes, allà es deia *cons-ci-èn-ci-a*, cinc síl·labes.

Aquesta és la meva història, succinta, amb la meva llengua. I veig, ja tan gran com soc, que sempre m'ha preocupat que la meva llengua fos viva i poc refistolada. Segurament que aquesta poca formació, des de nen, en la llengua natural del meu país m'ha donat una gran inseguretat pel que fa al català. Per això he sospirat sempre per una llengua forta, un estàndard fort, que em donés confiança enmig de la jungla dels dialectes regionals i locals. Recordo haver envejat la rigidesa del francès, amb tot el seu aparat accentual i la seva incommovible sintaxi. La seva exactitud em dona encara un plaer extraordinari. Allò era una casa bona al costat de la borda nostrada (aquest *nostrada* forma part d'aquell ridícul parlar *escaient* de la meva adolescència).

Bientôt nous tomberons dans les froides ténèbres;  
Adieu, vive clarté de nos étés trop courts!  
J'entends déjà tomber avec des xocs funèbres  
Le bois retentissant sur le pavé des cours.

BAUDELAIRE

I no cal dir quan vaig començar a estudiar llatí seriosament: allò era precisió i exactitud! I quin plaer!

o quid solutis est beatius curis,  
cum mens onus reponit ac peregrino  
labore fessi venimus larem ad nostrum  
desideratoque acquiescimus lecto?

CATUL

De fet, quan he dit que la immersió castellana no m'havia impedit ser el poeta que soc, hauria d'haver afegit de seguida que, si bé no m'ho ha impedit, sí que m'ho ha dificultat seriosament. He hagut de fer un esforç considerable per fer-me meva la meva llengua. Per això em preocupa tant la situació de malaltia, potser terminal, en què es troba actualment.

L'any 1972, quan tenia trenta anys, vaig escriure un poema en què ja apareixia aquesta preocupació. Es tracta del següent.

## DISSET LIRES PER A UN POETA AVANTGUARDISTA

Si el meu pobre bolígraf,  
oh Pere Gimferrer!, pogués escriure  
versos dignes d'epígraf  
que ajudessin a viure  
i que, a més, una mica fessin riure,

i que, editats en llibres,  
entendriessin dels cors desesperats  
les catalanes fibres  
i, un cop assossegats,  
poguéssim celebrar-ho tots plegats:

ben segur restaria  
hores i hores assegut rimant  
i fins m'oblidaria  
dels mesos que, passant,  
les coses remourien del voltant.

Somriuria el país  
al ritme benvolent del seu poeta.  
Oh inigualable encís!  
Tota la roba neta,  
l'esquerra ben amiga de la dreta.

Com en els temps antics,  
pasturarien junts serp i coloma,  
lleó i anyell amics;  
la verinosa poma  
sense fer mal als mestres de la ploma.

Les editorials,  
amb una economia ben segura,  
serien de tants mals  
remei, i la figura  
del temple sacrosant de la cultura.

Però el ressò poètic  
és avui dia tan desestimat!  
Millor un àcid sintètic  
que un poema rimat  
perquè somniï tota una ciutat.

¿On han anat les lires,  
les clares estructures del sonet?

¿Per què, si te les mires,  
foll poeta ximplet,  
sents com et puja un tremolí de fred?

Si la dura batalla  
de Llull, de March, sembla llunyana avui,  
perquè després tot calla  
i perdem el camí  
i sembla que ens malmenen el destí,

les llavors han viscut  
en ombrejats racons, i bells, colgades;  
que en anys de solitud  
i enmig de maltempsades  
les protegeix la cura de les fades...

I així aquell bell jardí  
un capellà plantà tot d'assutzena,  
i un altre hi afegí,  
sobre cintes d'arena,  
grans pins vessant-hi pau a copa plena.

Més tard, jorns venturosos,  
el jardí clerical es reformà;  
i fruits molt saborosos  
i roses va donar  
i una pista de tennis per jugar.

Mes ai!, un cop de vent  
se'ns endugué aquella pilota un dia.  
I no hi ha sol ponent  
—ja qui se'l miraria?—  
ni oficials que ens facin cortesia.

Queden dels anys feliços  
de llibertat, pel mite exagerada,  
estàtues, tapissos,  
una porta tancada,  
la leica que el poeta té amagada.

I no en queda res més.  
Uns quants poemes bons i lletra morta  
damunt de molts papers.  
No cal tenir mà forta  
ni que provem d'esbatanar la porta.

La terra és ben glaçada,  
i la llengua i els versos i els escrits.  
¿Hi haurà llavor colgada?  
Aquest i altres neguits  
em turmenten els dies i les nits.

Oh Pere Gimferrer!,  
tu que ets novell i et resta encara ensunya,  
digues si saps d'on ve,  
i per què no s'allunya  
aquest fred que també fa a Catalunya.

El poema, a part de la seva excessiva extensió i d'una lleugera ironia velada, compara la situació del moment en què va ser escrit amb la d'abans. La llengua glaçada, els versos i els escrits, després del Noucentisme, resumit amb una paròdia del sonet de Carner, «Joc de tennis», un Noucentisme mitificat, evidentment, i una lleu al·lusió a una de les poques gratificacions de la postguerra, la poesia de Foix, plantegen la pregunta que és la raó del poema. Hi haurà llavor colgada? Tornarem a la plenitud dels jardins clericals i de la reforma noucentista fabriana? El poema acaba amb una pregunta retòrica, que, feta a Gimferrer, pren un to clar d'ironia; és aquella «digues si saps d'on ve, / i per què no s'allunya / aquest fred que també fa a Catalunya». Tots sabíem d'on venia. De la dictadura franquista, evidentment. I del bilingüisme. I d'aquí la ironia de fer aquesta pregunta precisament a Gimferrer.

El 1972 jo veia la llengua glaçada, allunyada d'una llengua viva, impossibilitada per a qualsevol sucosa aventura creativa. De fet, ho veia perquè en patia les conseqüències. Aquesta preocupació és la que planarà damunt de tota la meua poesia.

El poema que he triat després d'aquest és «L'esgarrifança». El poema és més sobre el futur de la poesia que no pas del català, tot i que la llengua hi apareix, de tan estranya, com un missatge xifrat. I cada dia veig el català més així. Incompreensible per a la majoria dels seus parlants. I pateixo més per escriure de manera que s'entengui. Fins i tot m'autocensuro pel que fa a paraules massa poc usuals. Això és un disbarat, evidentment. M'estic tallant les ales. Autocensurant-me, m'estic tallant les ales. Un dia, parlant d'aquesta qüestió amb l'enyorat Jordi Sarsanedas, em va dir, davant dels meus dubtes (em sembla recordar que jo arrufava el nas davant de l'adjectiu *romanent* i, per tant, del verb *romandre*), que per què havíem de renunciar a una riquesa que teníem. El que es tracta és de no deixar morir les paraules.

## L'ESGARRIFANÇA

Quan em llegiu —ara fantasiejo—,  
vosaltres, els poetes  
adolescents dels temps que han de venir,  
i em desxifreu, tan pacients, a cop  
d'illusió, intuïció i diccionari,  
potser pensant en quins estranys costums,  
en quina llengua tan misteriosa  
d'esses sonores i sordes, pronoms  
febles enclítics, guionets i apòstrofs,  
com un missatge de guerra xifrat,  
que no l'entengui  
l'enemic del futur, ¿travessareu  
el temps amuntegat darrere vostre  
i davant meu, ja ben perdut per tots,  
i entrareu a les meves paraules desolades,  
ruïnes d'una història inconnexa,  
per trobar allò que us fa, allò que em fa  
a mi com els vells mestres, a vosaltres  
com jo, ni vell ni mestre però atent  
a aquesta esgarrifança  
—que no es perdi!—  
que traspasa  
com una llançadora de desig  
aquest ordit tan tossut de la vida,  
i deixareu també fragments en llengües  
que es perdran com la meva  
per tal que us els desxifrin  
altres adolescents  
d'altres temps que vindran —tot per l'esgarrifança!—,  
i així de temps a temps,  
d'un codi a un altre codi,  
sempre el mateix missatge vagarós  
—ramades populoses de paraules—,  
fins a la fi dels segles  
si és que hi ha fi dels segles?

El que importa aquí és l'esgarrifança, és clar, l'emoció estètica. I la llengua, cada llengua, viva o morta, n'és solament el vehicle. Però per crear un artefacte capaç de produir aquesta emoció, cal una llengua. I una llengua viva. I la primera esgarrifança hauria de ser la dels parlants d'aquesta llengua. Si hi ha incomprensió del text, com podem esperar l'efecte estètic, l'emoció, la commoció que aquest text és capaç de provocar? Un text que els parlants d'una llengua no entenen és un text inert. Un objecte inútil. Això el poeta ho pateix en la carn de la seva ànima.



## HORITZÓ

Paraules fatigades ajagudes bocaterrosa  
tornades tan educadament imprecises  
us trepitjo sou una estora flonja  
per a un cervell fatigat com vosaltres  
Us camino i m'aturo i m'ajec sobre vostre  
i exànimem'adono que no tinc  
ja cap més horitzó que aquesta vostra mar  
gelatinosa indolent on bracejo  
tan absurd per esquivar el No-res  
cap al Contrasentit.

La mateixa preocupació de sempre. La de les paraules cansades, abandonades. La quantitat de paraules mortes, com fulles apilonades als camins. Paraules que ja no fem servir. Això passa a totes les llengües, però a cap, em sembla, com al català. A vegades tinc por de quedar-me sense paraules. I què és un poeta sense paraules? És la pressió del castellà que redueix la presència de paraules genuïnes i ens deixa solament amb paraules calcades, amb expressions calcades? Les faig servir per esquivar la inutilitat i la solitud de la incomprensió? Dir que *prefereixo utilitzar* en comptes de *m'estimo més fer servir* converteix el meu català, correcte, sí, en una llengua cada dia més morta? Terror de la paràlisi creativa.

Un altre problema és el de la pròpia incompetència, el de la renúncia a l'auto-exigència.

## CONFESSIÓ

Jo, escriptor,  
em confesso al Verb totpoderós  
i a vosaltres fantasmes  
de Llull i March, de Verdaguer i Carner,  
de Sagarra i de Pla, de Foix i Ferrater,  
d'haver pecat greument  
de pensament, paraula  
i obra i omissió.  
D'haver pecat usant lèxic impropï,  
d'haver emprat  
massa verbs barroers,  
substantius esbravats de la substància,  
adjectius violats només pel goig  
de l'espectacle  
d'un foc viu d'encenalls,  
d'haver-me repenjat massa en superlatius

i adverbis anodins. De fer servir sovint  
preposicions canviades,  
conjuncions desenfocades,  
és a dir,  
d'haver deixat vagarejar l'instint  
per inexactes, ambigües regions sense forma.  
D'haver venut la sagrada moral de la sintaxi  
per un plat de lleties d'efecte i de modernitat.  
D'haver sovintejat el «ja està bé»,  
el «ja s'entén», el «tant se val, no importa...».  
Em confesso  
de no haver corregit tant com calia,  
de no haver escorcollat més diccionaris.  
D'haver cedit al llenguatge balder,  
al discurs sinuós,  
només pel gust de les subordinades,  
a les metàfores solament sorprenents,  
a les imatges  
dures sense motiu,  
a l'orgull de l'obscur.

Tu, Verb totpoderós, tu, sola claredat,  
tu que m'has fet llenguatge segons la teva imatge,  
acull-me un dia al paradís dels escriptors,  
on sobren les paraules,  
on la felicitat  
és la precisió del teu silenci.

En definitiva, aquests pecats són els pecats de qualsevol escriptor en qualsevol llengua, però segurament un escriptor no català, orgullós de la seva llengua, sense problemes existencials lingüístics, no hauria dit mai que la felicitat és la precisió del silenci. Jo sempre he estat preocupat per la precisió, potser perquè amb una llengua amb tantes paraules mortes o simplement fatigades, amb tantes construccions sintàctiques calcades, aconseguir aquesta precisió és realment difícil.

#### ENCABITS

Dolor meu, desconcert,  
passions i defcís,  
amors i tremolor,  
rebrols de goig, plaer,  
encabits en llenguatge,  
que limitats que sou!

I és l'única manera  
que tinc per acotar-vos,  
per poder-vos entendre.

Però allò que s'escapa  
als contorns del llenguatge,  
¿té existència real?  
¿No sento més enllà?  
¿Sóc més del que puc dir?

La precarietat del meu català, m'atreveria a dir del nostre català, em porta a pensar, a vegades, que és una dificultat per encabir-hi tot allò que soc, tot allò que sento. El poema parla de llenguatge, no de llengua. La pregunta és: si jo dominés una llengua rica i desacomplexada, posem-hi l'anglès, allò que penso, allò que sento, seria d'una altra manera? Més ric, més intens?

Sempre he cregut que allò que no podem dir amb precisió no ho pensem realment. Si un pensament no el podem traduir en llengua, aquest pensament no existeix, no deixa de ser una intuïció, en el millor dels casos. Per tant, per pensar bé i en profunditat, amb eficàcia i fertilitat, ens cal una llengua com més rica millor. Sense una llengua rica i dúctil, acabarem tots imbècils.

#### FOLLIA

¿Per què afegir més desordre a aquest món?  
Jo solament aspiro a donar un poc de forma  
al llenguatge i la imatge.  
Vana follia, ho sé. I, tanmateix, no paro.

És la forma la que aconseguix que la precarietat del llenguatge pugui encabir tot allò que el llenguatge comunicatiu no pot? Ho crec sincerament. La forma afegeix un plus de precisió. I de riquesa. L'esgarrifança de la commoció estètica és la forma la que ens la provoca. La forma, que vol dir l'adequació perfecta entre el pensament i les paraules. Entre la raó profunda i la seva manifestació lingüística. Podríem parlar de «veritat». I, abans del silenci de la veritat, de la perfecció, hi ha el cant. Agustí d'Hipona, és a dir, sant Agustí, deia que la bellesa era l'esplendor de la veritat. *Splendor veritatis*. Aquesta esplendor és la forma. La poesia, el cant, potser és l'acceptació formal perfecta de la precarietat del llenguatge.

#### LA POESIA

Ni el plany ni la protesta,  
ni menys la circumstància.

Només,  
sobre el tall esmolat del ganivet  
—la veritat—,  
abocar-se a l'abisme.  
I cantar,  
abans de caure-hi.

Amb el pas del temps, la situació d'embastardiment de la llengua catalana, sobretot als anomenats *mitjans de comunicació*, amb la seva influència sobre els parlants i, fins i tot, sobre els escriptors, aquella llengua glaçada del primer poema que els he llegit, publicat el 1972, em va portar a escriure aquest que segueix, publicat el 2002, és a dir, trenta anys després.

#### CANÇÓ DE BRESSOL

Dorm, dorm, petita meva, pàtria meva,  
terra natal, non, non,  
que els rossinyols, emmudits, d'un bell bocatge,  
ja no canten, i les aigües gemades baixen brutes  
dels canigós simbòlics, davant, com se sol dir,  
d'una total indiferència.

Dorm, dorm, pàtria meva,  
que ara els mitjans de formació de masses  
se't mengen, ja ben poc, l'esperit que et quedava,  
després de quaranta anys, després de trenta,  
d'insídia els primers i, els altres, d'insídia i desídia.

Dorm, dorm, terra natal,  
que els teus gestors ineptes, capats per plantar cara,  
juguen a no fer res del ridícul poder,

i callen, tapen, dormen la migdiada  
dins del badall immens de la mediocritat.

Dorm, dorm, petita meva,  
que alcem panxacontents temples a la mentida,  
que tots ja som només mentida, tots atents a  
la pampalluga obscena i a la buidor perpètua  
d'això que diuen els comunicadors.

Dorm, dorm, pàtria meva que els teus mestres  
que haurien d'ensenyar els nens i les nenes  
s'enfonsen taciturns en la melancolia,  
en el més negre mar interior  
i el teu futur s'estronca.

Dorm, dorm, petita meva, pàtria meva,  
terra natal, non, non,  
que se't corromp la llengua per l'analfabetisme  
creixent dels seus parlants, pel no-ho-sé-no-m'importa,  
pel trist abandonar-se a la facilitat,  
per la mandra creixent, que et fan deserta d'ànima.

#### *Cadenza*

Dormin amb tu muntanyes, fondalades,  
dormi el ramat de pobles i ciutats.  
Dormin amb tu les cales refiades,  
guardades per altius penya-segats.

Dormin amb tu geleres i tarteres,  
arbres del bosc, ginesta i xuclamel.  
Dormin amb tu tardors i primaveres,  
hiverns i estius, estrelles dalt del cel.

Non, non, petita meva, pàtria meva.  
Uns pocs, cada cop menys, terminals, et vetlem.

I què fer en aquesta vetlla? Escriure, evidentment.

En aquest poema en prosa que segueix, intento una aproximació a allò que és la poesia. Una més. Al cant, que és la llengua en la seva màxima plenitud.

#### LA POESIA

¿Per què aquesta pulsio estranya d'anar posant paraules de costat, de triar-les, d'ordenar-les? ¿Què busca? ¿Ho troba mai? ¿Per què aquest afany d'aconseguir la perfecta màquina verbal, la que funciona sense grinyolar, amb exactitud, i alhora la que provoca desgavells interns als sentits i als cervells? ¿Per què? ¿Només pel plaer? ¿Només per l'oblit? ¿Només pel coneixement, pel creixement de l'ànima?

La poesia, la més sagrada de les arts.

La música té per matèria el so. La pintura, el color. L'escultura, el volum. L'arquitectura, l'espai. La matèria de la poesia és el llenguatge, allò que ens constitueix, que ens relaciona amb el verb originari. La poesia busca aquest Verb originari i quan, per un misteri de precisió, d'ajustament, de sobreeiximent de l'energia implícita en la llengua, es manifesta d'alguna manera la presència real d'aquest verb originari, es produeix el miracle.

Misteri de la plenitud del sentit, misteri de l'explosió del sentit. Misteri de l'altra cara del mirall del llenguatge: la poesia.

Difícil encàrrec el de la poesia. I amb això torno a aquell mandat de la llengua de què parlava al començament, citant Brodskij. Al mandat que, per dir-ho

amb Ferrater, és la mala missió. Cada mandat és aquell «Ves a l'esclat de Nínive» que tan bé ens explica Carner a *Nabí*. El poeta, moltes vegades, s'estimaria més dormir sota la carbassera de la seva quotidianitat. D'això tracta el poema següent.

#### QUATRE PARAULES

Mig en somnis, un àngel  
se m'apareix i em tempta:  
Escriu, fes un poema.  
Vull treure-me'l de sobre,  
vull dormir el son dels justos,  
o el son dels pecadors,  
m'és igual. Vull dormir.  
Però ell insisteix.  
Té, diu, quatre paraules:  
món, país, llengua, amor.  
I afegeix: gairebé  
ja t'he fet el poema.  
Jo li dic: si escric món,  
bé hi hauré d'afegir  
desastres, fam i guerres.  
Si escric país, ja entro  
al territori foll  
de l'ésser i els fantasmes.  
I si escric llengua, veus?,  
el dolor em trenca l'ànima.  
No puc escriure més.  
I em diu: tu escriu amor  
pel món i pel país  
i per aquesta llengua  
que es mor i et trenca l'ànima:  
veuràs que encara pots  
fer aquest i mil poemes.

Acceptar el mandat, acceptar la mala missió, anar a Nínive, aquesta és la funció del poeta. Convertir-se en aquell instrument pel qual la llengua s'assegura la continuació de la seva existència. I amb la llengua, la pàtria. Perquè si la llengua és la pàtria del poeta, també ho és de tots els seus parlants, encara que no ho sàpiguen.

I, per acabar, el poema que ha donat títol a aquestes reflexions sobre la llengua, sobre la poesia i sobre la meua poesia.

## LLENGUA MEVA MALALTA

Quantes vegades t'he escoltat  
venir de lluny,  
del fons de quina sang? De quines goles  
obscuras, veus de pastor, veus de mariner,  
crits de soldat, gemecs  
d'amor o de força  
en còpules perdudes segles enrere?  
Sobretot en la veu dels poetes t'he escoltat,  
lluny lluny en la de Lluïl, aspra de mata escrita,  
lluny lluny en la de March, esqueixat pel desfici,  
ells són la mina oculta, l'origen.  
I més a prop, en la de Verdaguer  
que et convertia en grumoll de la terra,  
ambició i desig,  
i en la de Maragall, una mica escantonada,  
però poèticament pura,  
i en la veu de Carner, qui millor t'ha escoltat,  
qui millor t'ha fet ressonar, duent-te  
fins a les meves nits de dolor, dolor profund  
perquè sento aquella deu com minva,  
com s'assequen els còrrecs, ja tots d'incertitud,  
per dir-ho amb Ferrater,  
que et va omplir d'intel·ligència.  
Sí, esclar, sempre ens quedés, eixuta i malgirbada,  
inflada de pedanteria, en la veu dels polítics  
i dels que parlen en les tertúlies i en les tribunes  
de papers i pantalles.

Jo t'he vetllat de nit molts dies teus terminals,  
t'he servit  
amb passió, amb dolor, amb plaer,  
però amb el buit enorme, insondable,  
de saber-me tan lluny d'aquell doll poderós  
que ens regava la terra, aigua viva, feraç.  
Jo ara gairebé em sento com un cuc  
obstinat que es pregunta *sum dignus?*

Però potser pel meu esforç i pel d'altres com jo  
sobreviuràs,  
llengua meva malalta, pàtria meva.  
Després de tot encara ets viva  
i encara sóc capaç de confegir per tu  
un poema, potser una mica escanyolit, metafòric,  
d'alocs de torrentera, d'ametller i ginesta,

de fonoll perfumat i d'olivarda,  
i encara un altre on jo faré que parlis  
de sang i sofriment, de solitud, de crims,  
de malgovern, de mentida i oblit...

Accepta-me'ls tots dos. Digne o no,  
sóc aquí per ajudar a salvar-te.

NARCÍS COMADIRA  
Escriptor i pintor